

Cilvēkkapitāla attīstība un pieejamība Latvijā

2025. gada 12. jūnijs

Valsts politikas plānošanas dokumenti un cilvēkkapitāla loma

- **Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģija 2030**/ cilvēkkapitāls ir Latvijas svarīgākais resurss
- "Latvija 2030" prioritātes "Ieguldījumi cilvēkkapitālā" prioritārajā ilgtermiņa rīcības virzienā "Veselības un sociālo pakalpojumu kvalitāte un pieejamība" iezīmēta nepieciešamība, sakarā ar sabiedrības novecošanos un depopulāciju, restrukturizēt ārstniecības iestādes, un laikus ieguldīt, **veselības aprūpē**, ar to saistītās **zināšanās** un **tehnoloģijās** (dzīves zinātnēs, bioekonomikā, biomedicīnā, farmācijā) un **veselīga dzīvesveida veicināšanā visās paaudzēs**
- Valsts cilvēkkapitāls ir vidējais iedzīvotāju **talantu** un **spēju apjoms**, pareizināts ar **ekonomiski aktīvo cilvēku** skaitu. Nosakot cilvēkkapitāla vērtību, parasti izvērtē tā spēju un talantu bāzi, izmantošanu un produktivitāti. Investīcijas cilvēkkapitālā ir veselības aprūpe, izglītība, profesionālā sagatavotība un citas aktivitātes, kas padara cilvēkus ekonomiski ražīgākus

Valsts politikas plānošanas dokumenti un cilvēkkapitāla loma

- **Nacionālais attīstības plāns 2021-2027/** Ir jāspēr virkne proaktīvu soļu, **mērķtiecīgi ieguldot cilvēkkapitāla pieejamībā**, pētniecībā un inovācijā, lai panāktu straujāku produktivitātes kāpumu un radītu pasaules tirgū pieprasītas preces un pakalpojumus, kā arī mācētu tos pārdot.
- Viedā specializācija, inovācija, tehnoloģiju attīstība un modernizācija, kā arī mērķtiecīgi ieguldījumi cilvēkkapitālā ir pamats **produktivitātes** kāpumam.
- Nepietiekamu investīciju dēļ kvalitatīvu darba vietu veidošanā nodarbinātie atstāj darba tirgu agrāk, nereti jau ar **veselības** traucējumiem. Tas norāda uz nepieciešamību atbalstīt **kvalitatīvu darba vietu** izveidi, lai veidotos ilgtspējīgas darba tirgus dalībnieku attiecības un atmaksātos darba devēju ieguldījumi cilvēkkapitālā, veicinot pēc iespējas **ilgāku kvalitatīvu līdzdalību darba tirgū** un mazinot **bezdarba** iestāšanās **riskus**.

Valsts politikas plānošanas dokumenti un cilvēkkapitāla loma

- **Sabiedrības veselības pamatnostādnes 2021-2027**/ Investīcijas veselības nozarē ir ļāvušas samazināt potenciāli zaudēto dzīves gadu skaitu, rezultātā palielinot iedzīvotāju līdzdalību darba tirgū un kopējos nodokļu ieņēmumus, un tādējādi veicinot ekonomikas attīstību un iedzīvotāju labklājību. **Labāka veselība** var palielināt **atdevi** no ieguldījumiem **izglītībā** un **darba ņēmēju pieredzē**, jo **ilgāks dzīves ilgums** palielina ienākumu periodu ieguldījumiem **cilvēkkapitāla ražīgumā**

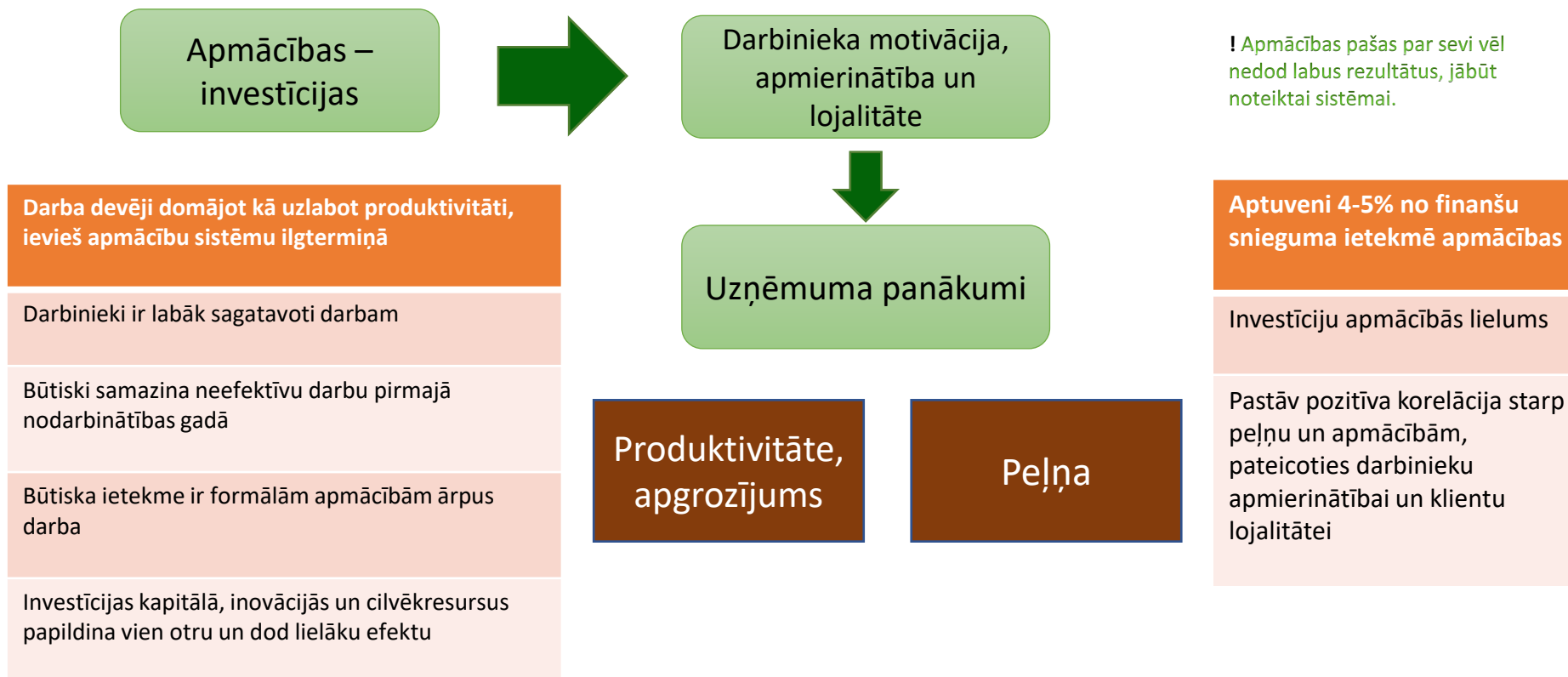

Valsts politikas plānošanas dokumenti un cilvēkkapitāla loma

- **Izglītības attīstības pamatnostādnes 2021-2027/ Mūžizglītībai** ir izšķiroša loma valstu cilvēkkapitāla un indivīdu prasmju un spēju stiprināšanā
- **Zināšanu ekonomika** balstās uz cilvēkkapitāla attīstību un tā produktivitāti, tādējādi aktuāla ir ikviena indivīda potenciāla, talantu un spēju pilnveide, ko vislabāk var nodrošināt individuāla pieeja nepieciešamo kompetenču apguvei
- **Nacionālās industriālās politikas pamatnostādnes 2021.-2027. gadam/ 2027. gadam** ir izdalīti **pieci virzieni: cilvēkkapitāla attīstība, eksporta pieaugums, uzņēmējdarbības vides pilnveide, investīcijas digitālajā un tehnoloģiju infrastruktūrā un inovāciju kapacitāte**. Pamatnostādnēs ievērots strauji mainīgais darba tirgus konteksts, nepieciešamība darba ņēmējiem pastāvīgi apgūt jaunas zināšanas, prasmes un darba devējiem ieguldīt **darbinieku izglītībā un tehnoloģiskajā attīstībā**

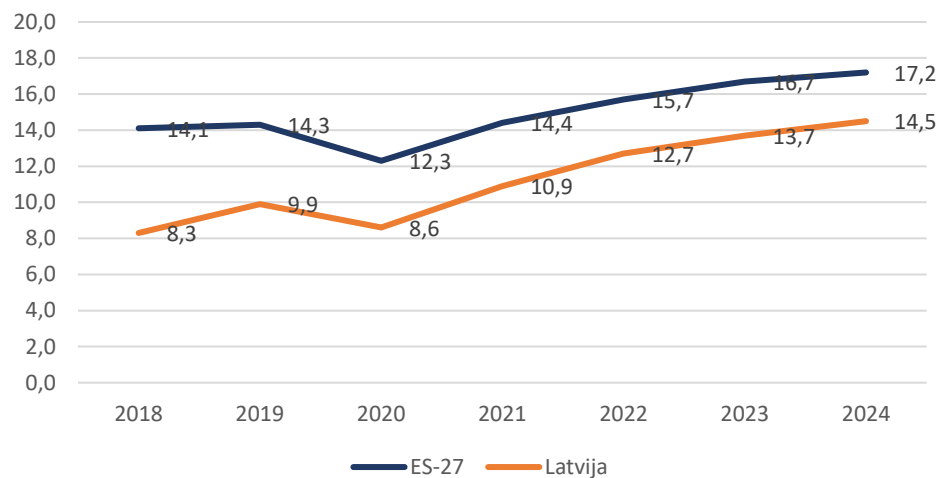
Apmācības balstās uz pieņēmumu, ka uzņēmuma darbinieki ir uzņēmuma aktīvs. Uzņēmuma ilgtspēja šodien balstās uz spēju apgūt jaunas zināšanas caur apmācībām un integrēt tās uzņēmuma darbībā.

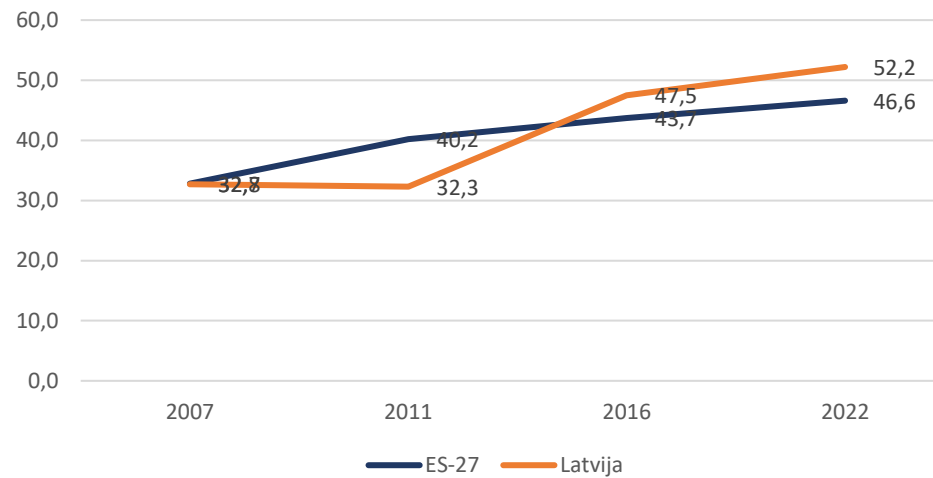

Cilvēkkapitāls Latvijā. Status quo

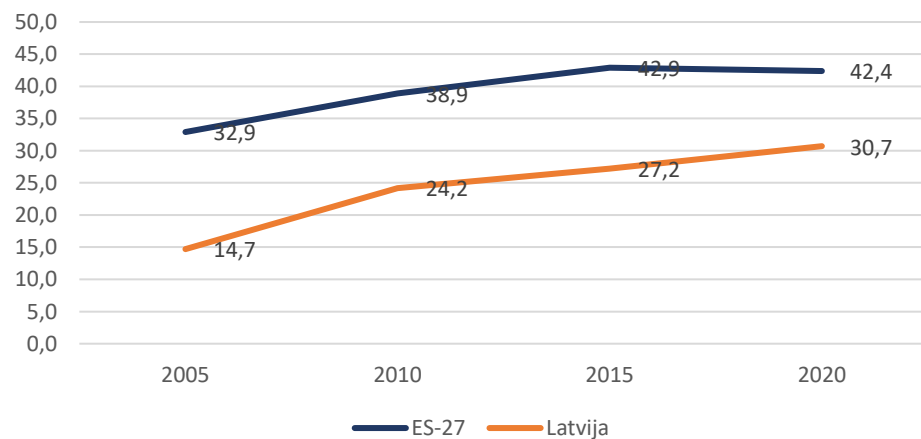
Nodarbināto dalība mācībās pēdējo 4 nedēļu laikā, %

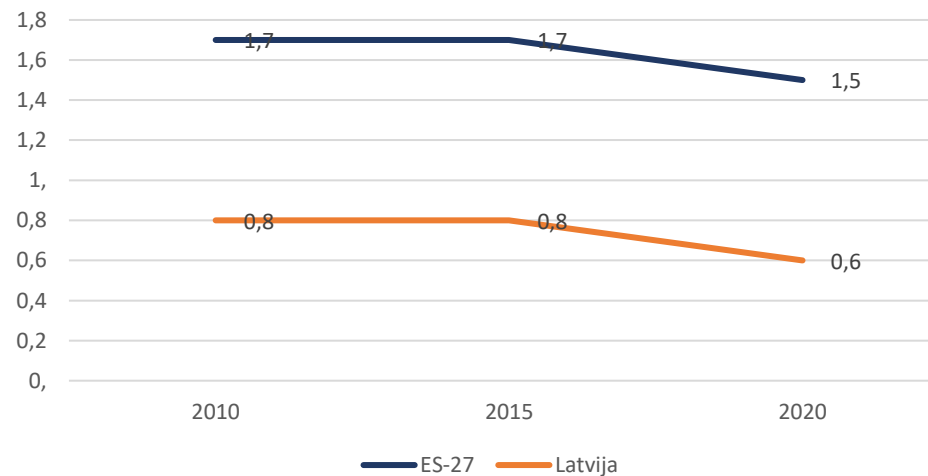
Pieaugušo dalība mācībās pēdējo 12 mēnešu laikā, 25-64 g.

Darbinieku īpatsvars, kuri ir piedalījušies talākizglītības kursos, % no visiem darbiniekiem

Apmācību izmaksas no kopējā darba algu fonda, %

Prioritāri virzāmie rīcībpolitikas jautājumi atbilstoši Cilvēkkapitāla attīstības rīcības plānam 2025-2027

- Koordinēta starpinstitūciju un uzņēmumu atbalsta sniegšana, lai cilvēki, kas saskaras ar **veselības traucējumiem**, spētu novērst tos un neizkristu no darba tirgus
- Sadarbības veicināšana ar Labklājības ministriju Darba aizsardzības jomā, lai nodrošinātu **drošu un veselībai nekaitīgu darba vidi**, sekmētu nodarbināto darba mūža pagarināšanos, samazinātu nelaimes gadījumus darbā un novērstu nāves gadījumus*
- **Maksimālās summas** palielināšana, ko paredz **darba koplīgumi**, noslēgti ar arodbiedrībām, attiecībā uz **veselības apdrošināšanu**
- Atbalsts **mācību praksēm profesionālajā izglītībā** (apmaksātas mācību prakses studentiem un vadītājiem)

* Saskaņā ar Darba inspekcijas rīcībā esošajiem datiem 2023. gadā Latvijā kopā nelaimes gadījumos darbā cieta 2 239 nodarbinātie, tajā skaitā 232 nodarbinātie guva smagus veselības traucējumus un **28 nodarbinātie gāja bojā**, www.vdi.gov.lv

Prioritāri virzāmie rīcībpolitikas jautājumi atbilstoši Cilvēkkapitāla attīstības rīcības plānam 2025-2027

- **Kvalificēta darbaspēka** pieejamības veicināšana caur **darba koplīgumiem**
- **Darbaspēka nodokļu, pabalstu un minimālās algas** sistēmu mijiedarbības izvērtējums
- Iespējas darba devējiem caur **darba koplīgumiem**, kuri noslēgti ar arodbiedrībām, **segt stipendijas profesionālajā un augstākajā izglītībā**, nepiemērojot iedzīvotāju ienākuma nodokli, vienlaikus nodrošinot sociālo aizsardzību, tādā veidā veicinot darbaspēka ar **augstāko izglītību pieejamību**
- **Valsts sociālās apdrošināšanas obligāto iemaksu minimālā objekta sistēmas** pārskatīšana, tostarp attiecībā uz jauniešiem līdz 24 gadiem; ierobežojumu attiecībā uz pabalstu vecākiem par mazu bērnu kopšanu saņemšanu pārskatīšana, lai varētu atgriezties darba tirgū un saņemt pabalstu

Prioritāri virzāmie rīcībpolitikas jautājumi saskaņā ar Cilvēkkapitāla attīstības rīcības plānu 2025-2027

- **Demogrāfijas** uzlabošanas pasākumi, iesaistot **sociālos partnerus**
- Iedzīvotāju ienākuma nodokļa atvieglojumi **mobilitātei**, atbalsts **mobilitātei profesionālajā izglītībā**
- **Pētniecības** finansējuma palielināšana un pētniecības izcilības attīstīšana, pētniecības mijiedarbība ar **augstāko izglītību**
- **Apmaksāts mācību atvaļinājums** caur darba koplīgumiem **augstākajā izglītībā**
- Atvieglojuma par apgādībā esošām personām pārskatīšana

PALDIES!

 Bruņinieku ielā 29/31
Rīgā, LV – 1001

 www.lbas.lv

 lbas@lbas.lv

Arodbiedrību loma apmācību īstenošanā

- **Itālija:** var tikt izveidots kopīgs fonds, ja ir panākta vienošanās vai tiek īstenots projekts, kuru ir iniciējuši arodbiedrības kopā ar darba devēju asociāciju (līdzīgi prasmju fondiem)
- **Lielbritānija:** arodbiedrības var pieprasīt/izmantot valsts finansējumu, lai analizētu apmācību vajadzības un izveidotu dažādas apmācību iniciatīvas, programmas
- **Vācija:** darba devēju organizācijas un arodbiedrības dzelzceļa un transporta nozarē (The Eisenbahn- und Verkehrsgewerkschaft EVG) ir **izveidojušas kopīgu fondu**, kura darba devēji veic iemaksas apmācību vajadzībām. Fonda līdzekļi var tikt izmantoti, lai finansētu arodbiedrības biedru apmācības (līdz 700 euro gadā apmācību kursu dalības maksas segšanai, profesionālajai literatūrai, eksāmenu izdevumiem utt.)
- **Francijas** likumdošana ir noteikusi, ka katram darbiniekam pienākas 5 darba dienas apmācībām gadā. Tā saucamo CDF (*personal training account*) jeb **individuālo kontu sistēmu** (spēkā Francijā kopš 2017.gada 1.janvāra) ir plānots mainīt no noteiktu dienu skaita uz punktiem kuri tiktu konvertēti *euro*. Jauno sistēmu finansētu visu uzņēmumu iemaksas apmācību izdevumiem. Reformu mērķis ir nodrošināt indivīdiem tiešu pieeju darba tirgū piedāvātajām apmācību iespējām, tādā veidā nodrošinot arī ikviena tiesības uz apmācībām. Pašlaik darba ņēmējiem apmācību izmaksas sedz no uzņēmumu un organizāciju, kuras iekasē uzņēmumu iemaksas apmācībām, finanšu resursiem. Galvenais reformas panākums ir fakts, ka tiesības uz apmācībām tiek uzkrātas darbinieka individuālajā kontā un tās saglabājas, t.i., uzkrājas (maksimums līdz 120 stundām), ja darbinieks maina darba devēju

leguvumi darba devējam	leguvumi darba ņēmējiem
uzlabojas darba ņēmēju sniegums, palielinās arī strādājošo mācīšanās potenciāls, tiek ņemtas vērā uzņēmuma un strādājošo intereses	nodrošina nodarbinātības stabilitāti, t.i., augsti kvalificēti strādājošie un tie, kuriem ir darba tirgus vajadzībām atbilstošas prasmes, ir zemāks bezdarba risks
uzlabojas uzņēmuma kompetence, attiecīgi arī uzņēmuma konkurētspēja	uzlabojas iespējas darba tirgū, t.i., uzlabojas iespējas iegūt labāku darbu
palielinās uzņēmuma pielāgošanās spēja pārmaiņām	ikdienas darbs un izaicinājumi ir vieglāk un labāk pārvarami un vadāmi, padarot darbu vieglāk izpildāmu
optimāli tiek izmantots strādājošo potenciāls	mācīšanās kompetence tiek saglabāta
samazinās kvalificēta darbaspēka iztrūkums un nākotnes darba vietas ir nodrošinātas	labākas prasmes uzlabo pašapziņu un veicina patstāvību un autonomiju ka profesionāli tā personīgi
uzlabojas strādājošo motivācija un lojalitāte uzņēmumam, palīdz novērst nesaskaņas un konfliktus	profesionālās prasmes var tikt pielietotas arī privāti (piemēram, datorprasmes, svešvalodu prasmes, komunikācijas treniņi, prezentāciju veidošana utt.)
palielinās strādājošo spēja radīt inovatīvus produktus un stratēģijas	
pētījumi liecina, ka samazinās darbinieku mainība	
uzlabojas uzņēmuma korporatīvais tēls un darba devēja pievilcība darba tirgū	

Atvieglojumu par apgādībā esošām personām

- LBAS ir rosina celt atvieglojumu līdz 80% līmenim no neapliekamā minimuma, kas 2026. gadā atbilstoši nodokļu izmaiņu plānam sastādīs 550 eiro, **tādējādi atvieglojuma jāsastāda 440 eiro.**
- *Nemot vērā budžeta izdevumu ierobežojumus turpmākajiem gadiem, LBAS izprot, ka tuvākajā laikā var nebūt iespējams atvieglojumu noteikt 80% apmērā no neapliekamā minimuma, bet vienlaikus uzstāj, ka atvieglojuma apmērs jānosaka vismaz tādā līmenī, kas atspoguļo darba algu izaugsmi tautsaimniecībā kopš atvieglojuma pēdējā pārskatīšanas gada. **2026. gadā atvieglojums būtu nosakāms ne zemāks, kā 360 eiro mēnesī.***

